

הנגשה קוגניטיבית של תכנים באתרי אינטרנט: הנחיות לכותבי תוכן

ד"ר שירה ילון-חיימוביץ

הקריה האקדמית אונו, המכון הישראלי להנגשה קוגניטיבית

shirayc@ono.ac.il

ד"ר סיגל עוזיאל-קרל

המכללת האקדמית אחווה, המכון הישראלי להנגשה קוגניטיבית

sigaluk@gmail.com

הנחיות אלו נכתבו כחלק מפרויקט המחקר "פיתוח כלים מקוונים וממוחשבים להנגשת תכנים ברשת האינטרנט והטמעתם בקרב מפתחי תוכן באתרים בישראל" במימון של איגוד האינטרנט הישראלי.

2016

הנחיות להנגשת תכנים באתרי אינטרנט

אמנת האו"ם לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, אשר התקבלה באו"ם בשנת 2006 ואושרה בישראל בשנת 2012 (להלן "אמנת האו"ם") מחייבת את המדינות השותפות לפעול להבטחת הנגישות למקומות ציבוריים ולשירותים הניתנים לציבור, וזאת על מנת לאפשר לאנשים עם מוגבלות לחיות בצורה עצמאית ולהשתתף בכל תחומי החיים. הנגשת אתרי אינטרנט מהווה כיום מרכיב מרכזי בנגישות עבור אנשים עם מוגבלות¹. מסקר שבחן את מצבם של אנשים עם מוגבלות בישראל בשנת 2015 עולה כי אנשים עם מוגבלות מדווחים על כך שהם משתמשים במחשב ובאינטרנט במידה פחותה במובהק מכלל הציבור, רק 38% מן האנשים עם המוגבלות המתונה ו-21% מהאנשים עם המוגבלות החמורה דווחו על שימוש במחשב, וזאת לעומת כ-55% בקרב האוכלוסיה הכללית². נתון זה הינו משמעותי במיוחד לאור העובדה שדווקא עבור אנשים עם מוגבלות השימוש במחשב עשוי לשמש כגשר להשתתפות בחברה ובקהילה, אשר לעיתים אינה מתאפשרת כתוצאה מחסמים פיזיים וחברתיים שונים. כללי ה-W3C, כמו גם מסמכים אחרים העוסקים בהתאמת אתרי אינטרנט לאנשים עם מוגבלות, מתייחסים בהרחבה להתאמות הנחוצות בתחום הראייה והשמיעה. התאמות אלו מאפשרות את השימוש באתרים לאנשים עם מוגבלות חושית, כגון כבדי ראייה או כבדי שמיעה. כללים אלו מתייחסים אמנם במידה מסויימת גם להתאמות הנגישות הנחוצות בתחום השפה והתוכן, ואולם, ההנחיות בתחומים אלו הן מצומצמות יחסית ורובן נתפסות כהתאמות בדרגת הנגישות הגבוהה ביותר (AAA) ולכן כמעט ואינן מיושמות. עבור אנשים עם מוגבלות קוגניטיבית (כגון: מוגבלות שכלית, אוטיזם, לקויות למידה, מוגבלות נפשית), דווקא התאמות בתחום השפה והתוכן חיוניות כדי ליצור נגישות למידע במדיה הדיגיטלית.

ההנחיות להלן מתמקדות בהנגשת השפה והתוכן הרעיוני של המידע באתרי אינטרנט, ואינן עוסקות במימד הטכני והתכנותי של הנגשת המידע. בסוף החוברת תוכלו למצוא רשימת מקורות וקישורים אשר מספקים מידע והנחיות נרחבות בנוגע לנושאים נוספים בהנגשת אתרים כגון המימד הטכני, התכנותי והעיצובי של הנגשת אתרים לאנשים עם מוגבלויות שונות, כולל מוגבלות קוגניטיבית.

¹ Blanck, P. (2014). The struggle for web accessibility by persons with cognitive disabilities. Cambridge, NY.

² ברלב, ל., קרן-אברהם, י., הבר, י., ואדמון-ריק, ג. (2015). אנשים עם מוגבלות בישראל 2015. נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים והמרכז לחקר מוגבלויות במאירס-ג/וינט-ברוקדייל

הנגשת המידע במדיה הדיגיטלית מאפשרת צריכה יעילה של מידע ברשת האינטרנט וזאת בהתאמה ליכולת האוריינות הדיגיטלית של המשתמש. אוריינות דיגיטלית מוגדרת כיום כיכולת להגיע למגוון רחב של פעילויות ומקורות מידע ולפעול בהם באמצעות כלים דיגיטליים³. האוריינות הדיגיטלית נשענת על מיומנויות כגון יכולת ניווט במרחב הווירטואלי, התמודדות עם מידע רחב ממקורות מגוונים, יכולת לפענח ועיבוד מידע המוצג באופנויות שונות (טקסטואלי, ויזואלי, אודיטורי) ובאמצעים שונים (מלל, תמונה, סרטון וכ"ו), חשיבה מסתעפת, עיבוד מידע רב ערוצי וחשיבה ביקורתית⁴. כלומר האוריינות הדיגיטלית נשענת במידה רבה על יכולות קוגניטיביות מתקדמות ותהליכי חשיבה מורכבים⁵.

מוגבלות קוגניטיבית

מוגבלות קוגניטיבית מתייחסת למגוון רחב של קשיים בתהליכי חשיבה אשר משפיעים על היכולת התפקודית. קשיים אלו עשויים לבוא לידי ביטוי, בין היתר, ביכולות כלליות כגון הבנת הוראות, פתרון בעיות, התמצאות במרחב, יכולת קשב וריכוז, זיכרון ומהירות תגובה. כמו גם במיומנויות ספציפיות כגון קריאה, כתיבה והקלדה. המוגבלות הקוגניטיבית עשויה להופיע, בין היתר, בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, אנשים המתמודדים עם מוגבלות נפשית, אנשים לאחר פגיעות ראש או אירוע מוחי (תלוי במיקום הפגיעה), אנשים על הרצף האוטיסטי ואנשים עם לקויות למידה. מובן מאליו כי בהעדר התאמות הנגישות הנחוצות, המוגבלות הקוגניטיבית עלולה להוות חסם משמעותי לשימוש במדיה דיגיטלית.

הנגשה קוגניטיבית

הנגשה קוגניטיבית מתייחסת לפישוט והתאמה של הסביבה הפיזית, הווירטואלית והאנושית, כך שתיווצר סביבה ברורה, פשוטה וחד משמעית. סביבה נגישה (ברורה ומובנת) כוללת מבנה קל לניווט והתמצאות, מידע מובן וברור, טכנולוגיה נוחה לשימוש ותהליכים פשוטים ומובנים. עבור אוכלוסיות מסוימות, כולל אנשים עם מגבלה קוגניטיבית, הנגשה זו הינה תנאי חיוני להשתתפות בסביבות החיים השונות בהן כולנו לוקחים חלק. מהנגשה קוגניטיבית ככלל ומהנגשת השפה והתוכן בפרט, עשויים להפיק תועלת גם אנשים המשתייכים לאוכלוסיות נוספות, כגון: עולים חדשים, מהגרים, קשישים, ילדים, ואנשים המתקשים בקריאה וכתיבה מסיבות אחרות.

³ Futurelab (2010). Digital Literacy across the Curriculum. Retrieved from http://www.futurelab.org.uk/sites/default/files/Digital_Literacy_handbook_0.pdf

⁴ אסף, מ. (2014). אוריינויות דיגיטליות. לקסי-קיי (2) יוני 2014: 3-4. Retrieved from <http://www.kaye.ac.il>

⁵ עשת-אלקלעי, י. (2004). אוריינות דיגיטלית. Retrieved from <http://www.isoc.org.il/internet-il/articles-and-research/magazine/digital-literacy-a-conceptual-framework-for-thinking-skills-in-the-digital-age>

בישראל, בדומה למרבית המדינות המתקדמות, הנגשת אתרי אינטרנט מחוייבת עפ"י חוק ומגובה בתקנות ובתקנים.

אמנת האו"ם (2006)⁶ מחייבת לקדם גישה של אנשים עם מוגבלויות לטכנולוגיות ומערכות חדשות, למידע ולתקשורת, לרבות האינטרנט (סעיף 9). האמנה קוראת לגופים פרטיים המספקים שירותים לציבור הרחב, לרבות באמצעות האינטרנט, לספק מידע ושירותים בפורמטים נגישים ושימושיים עבור אנשים עם מוגבלויות. ובנוסף מעודדת אמצעים לתקשורת המונים, לרבות ספקי מידע באמצעות האינטרנט, להנגיש את שירותיהם עבור אנשים עם מוגבלויות (סעיף 21).

פרק הנגישות בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מספר 2), התשס"ה 2005⁷ מחייב הנגשה של כל השירותים הניתנים לכלל הציבור ע"י כל גוף ציבורי (כל גוף הנותן שירות לציבור בין אם הוא קטן, או גדול, בבעלות פרטית או לא, וקיים למטרת רווח או לא) ובכל מקום ציבורי, כולל שירותים הניתנים באמצעות רשת האינטרנט.

תקנות נגישות השירות (2013)⁸ מספקות קווים מנחים ליישום הנגישות המחוייבת לפי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ואמנת האו"ם. עפ"י תקנות אלו חלה חובה על נותני השירות להנגיש את המידע הנמסר לציבור, כולל מידע המסופק באמצעות האינטרנט. סעיף 35 לתקנות נגישות השירות (2013) מפרט הנחיות ייעודיות להנגשת שירותי האינטרנט. עפ"י הנחיות אלו "חייב בביצוע התאמות נגישות המספק שירות ציבורי או מידע על אודות שירות ציבורי באמצעות האינטרנט לכלל הציבור, לרבות מסמכים, דפים, יישומים וכל מידע אחר המועבר באמצעות האינטרנט יספק התאמות נגישות לשירות או למידע על אודות השירות שהוא מספק, לפי התקן הישראלי הנוהג ביום התחילה...".

ת"י 5568 (2013)⁹ **קווים מנחים לנגישות תכנים באינטרנט**, הוא התקן הישראלי הנוכחי. תקן זה, למעט התאמות תרבותיות מסויימות, הינו זהה למסמך הקווים המנחים של קונסורציום הרשת הכלל-עולמית (W3C) בנוגע להתאמות הנגישות ברשת האינטרנט¹⁰. מסמך זה מכיל פירוט נרחב של התאמות נגישות בתחומים השונים ומדרג את ההתאמות השונות מרמה A המתייחסת בעיקר להתאמות שכיחות וקלות יחסית ליישום כגון חיוב חלופה טקסטואלית לכל תוכן שאינו טקסט (סעיף 1.1.1), ועד לרמה AAA המכילה התאמות שהן לכאורה מורכבות יותר ושכיחות פחות כגון חיוב

⁶ האמנה הבינלאומית לזכויות אנשים עם מוגבלות (2006)

<http://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/Equality/Pages/Amana.aspx>

⁷ חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס' 2) התשס"ה - 2005

<http://www.knesset.gov.il/Laws/Data/law/1995/1995.pdf>

⁸ תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג - 2013

http://index.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/Kvatzim/1160_TakHanegishutLeSherut.pdf

⁹ תקן ישראלי - ת"י 5568 - קווים מנחים לנגישות תכנים באינטרנט (2013)

http://index.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/Kvatzim/1395_Teken5568NegishutAtareiInternet.pdf

¹⁰ Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 (2008)

[/https://www.w3.org/TR/WCAG20](https://www.w3.org/TR/WCAG20)

לקביעת מנגנון שיאפשר למשתמש זיהוי ודאי של מילים הניתנות להגייה באופנים שונים (סעיף 3.1.6).

תקנות נגישות השירות (2013) כמו גם ת"י 5568 (2013) מחייבים את מרבית נותני השירות להגיע לרמת A או לכל היותר AA מבחינת נגישות אתרי האינטרנט ואילו מרבית ההתאמות המשמעותיות יותר מבחינת הנגשה קוגניטיבית מצויות ברמה AA ובעיקר ברמה AAA.

בנוסף לכך, מחייבות תקנות נגישות השירות נותני שירות להנגיש את המידע שהם מספקים לציבור. תקנה 29 המפרטת את התאמות הנגישות למידע ולתקשורת כוללת, בין היתר, התייחסות לאמצעים כגון העברת מידע באמצעות שפה פשוטה, דפוס נגיש ופישוט לשוני. בהמשך המסמך נתייחס בהרחבה לאמצעים אלו ונדגים כיצד ניתן לעשות בהם שימוש גם להנגשת תכנים באתרי אינטרנט.

פישוט לשוני, כהגדרתו בתקנות נגישות השירות, מתייחס ל"התאמת מידע כך שמבנהו הלשוני פשוט ותוכנו ברור, ואשר מתקיימים בו ככל האפשר כל אלו:

1. המידע מכיל את עיקרי הדברים בלבד;
2. המידע מועבר לפי רצף ברור ומסודר, כגון: סדר פעולות כרונולוגי או תנאים ותוצאותיהם האפשריות;
3. המשפטים קצרים ופשוטים תחבירית;
4. שימוש מרבי באוצר מילים יומיומי ושכיח; שימוש מועט ככל האפשר בעגה מקצועית, מילים בשפות זרות שאינן בשימוש יומיומי וניבים; נעשה שימוש במילים או במונחים כאמור, יפורשו בסמוך לאזכור הראשון שלהם (כגון על ידי הגדרה או דוגמה להמחשה);
5. שימוש מועט בראשי תיבות ובקיצורים, לרבות קיצורי פנייה בלשון זכר ונקבה, כגון "יועצ/ת" חלק/י";
6. בהתאם להקשר, שימוש מרבי בפעלים בצורת הפעיל ולא הסביל (כגון "דני כתב את הספר" ולא "הספר נכתב ע"י דני")
7. שימוש בסמלול "

הגדרה זו הינה הגדרה מצומצמת יחסית אך מאפשרת עמידה בדרישות החוק והתקנות. הנחיות מפורטות יותר להנגשת מידע באמצעות שפה פשוטה ו/או פישוט לשוני ניתן למצוא בתקן העוסק בתקשורת בסביבה הבנויה.

ת"י 1918 חלק 4 (2015)¹¹ נגישות הסביבה הבנויה: תקשורת. אמנם מטרת התקן הינה לקבוע דרישות שיאפשרו לאנשים עם מוגבלויות שונות ולציבור בכלל לקבל מידע שיקל את ההתמצאות בבניינים ובשטחים ציבוריים ואת השימוש בכל שירות הניתן בהם, אך הוא מספק אמצעים שניתן לעשות בהם שימוש לשיפור ההתמצאות והמובנות גם בסביבה הוירטואלית. עפ"י תקן זה הפישוט הלשוני מתייחס להתאמת מידע כך שתוכנו יהיה ברור ומבנהו הלשוני פשוט. הפישוט הלשוני כולל את ארגון הרעיונות, המרתם לשפה פשוטה ושימוש בסמלים לתמיכה בכתוב.

¹¹ תקן ישראלי - ת"י 1918 חלק 4 - נגישות הסביבה הבנויה (תקשורת), 2013
http://index.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/documents/1330_tekenvisraeli1918helek4_new.pdf

השימוש בסמלים, שהם ייצוגים גרפיים של מידע, הינו אחד מהאמצעים לפישוט הלשוני ומהווה מרכיב משמעותי בהבטחת נגישות המידע לאנשים עם מוגבלות קוגניטיבית. בישראל אין כיום תקן מחייב לנושא הסמלול, אך ניתן להיעזר בתקן הבינלאומי לכך. תקן ISO 22727 (2007)¹² הוא תקן בינלאומי המספק הנחיות ליצירת סמלים נגשים.

אמנם מרבית האתרים הישראליים עדיין אינם נגשים לאנשים עם מוגבלות אך בשנים האחרונות ניכרת עלייה משמעותית במודעות לנגישות המדייה הדיגיטלית. הנחיות החקיקה והתקינה מחייבות הנגשה הדרגתית של אתרי האינטרנט בישראל עד שנת 2016 ובאתר איגוד האינטרנט הישראלי ניתן למצוא מידע מרכז בנוגע לכך¹³. בנוסף, באתרים רבים בארץ ובעולם ניתן למצוא כיום הצהרות נגישות. הצהרת הנגישות אמורה ליידע את הגולשים בנוגע להתאמות הנגישות העומדות לרשותם באתר ולייעל את חווית השימוש באתר¹⁴. גולשים רבים נעזרים כיום בהצהרות אלו בעת השימוש באתרים השונים. כמו כן ניתן כיום למצוא, בארץ ובעולם, דירוגי נגישות אשר מוענקים ע"י גופים שונים בנסיון לעודד הנגשה ולסייע לגולשים באיתור ובחירת אתרים נגשים¹⁵. המודעות הגוברת לחובה ולצורך להנגיש אתרי אינטרנט הינה חלק ממהפכת הנגישות המתרחשת במדיה הדיגיטלית. אמנם כיום חלק ניכר מהתאמות הנגישות מיועדות להנגשת השימוש ברשת האינטרנט לאנשים עם מוגבלות פיזית או חושית, אולם בהדרגה עולה גם המודעות לחשיבות הרחבת טווח הנגישות גם לאוכלוסיות נוספות. באם השאיפה היא להגיע להנגשה מירבית של אתרי האינטרנט ברוח אמנת האו"ם הרי שלא ניתן להתעלם מן הצורך להנגיש גם עבור אנשים עם מוגבלות קוגניטיבית. ההנגשה הלשונית הינה אחד האמצעים המהותיים להנגשה קוגניטיבית.

¹² ISO 22727:2007 Graphical symbols -- Creation and design of public information symbols -- Requirements http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=41091

¹³ איגוד האינטרנט הישראלי <https://www.isoc.org.il/center/accessibility.html>

¹⁴ וגנר, י. (2014). איך כותבים הצהרת נגישות לאתר נגיש, נגישות ישראל. <http://www.aisrael.org/?CategoryID=2915&ArticleID=44588>

¹⁵ תו אתר אינטרנט נגיש (2015). <http://www.aisrael.org/?CategoryID=1010>

ההנגשה הלשונית מהווה מרכיב חשוב בתחום הנגישות בכלל ונגישות השירות בפרט. פיתוח הידע בתחום זה נעשה ביזמתו ובמימונו של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במשרד הרווחה והשירותים החברתיים והניב מספר תוצרים. אחד התוצרים המרכזיים הוא חוברת הנחיות להנגשה לשונית לאנשים עם מוגבלות שכלית (עוזיאל-קרל, טנא-רינדה וילון-חיימוביץ, 2011). במסמך זה נציג את עיקרי המידע המופיע בחוברת זו, ואנו ממליצים לעוסקים בתחום הנגשת המידע לעיין בחוברת ההנחיות המלאה¹⁶.

הנגשה לשונית מוגדרת כתהליך **ההתאמה** של מידע כתוב או דבור לצרכים של אוכלוסיות מגוונות, ובכללן לאנשים עם מוגבלות, על ידי שימוש באמצעים שונים (לשוניים, חושיים). תהליך ההנגשה הלשונית מתבצע בשלושה שלבים עיקריים (ראו גם תרשים 1 בעמוד הבא):

תכנון ← ביצוע ← בקרה

הנגשה לשונית יכולה להתבצע במספר רמות לפי הצרכים והיכולות של אוכלוסיית היעד. הנגשה ברמה של **שפה פשוטה** מהווה שלב הכרחי בתהליך ההנגשה הלשונית, אך אינה מספיקה עבור אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות הקוגניטיבית. עבור אנשים אלה נדרשת הנגשה ברמה בסיסית יותר, שאנו מכנים **פישוט לשוני**. שתי רמות הנגשה אלה יסקרו כאן, תוך הרחבת הדיבור על מאפייני **הפישוט הלשוני**.

שפה פשוטה היא שפה ש"כולם מבינים": זוהי שפה:

- יומיומית וידידותית
- ברורה ובהירה
- מובנת לקהל הרחב (בניגוד לשפת מומחים)
- לא רוויה במונחים מקצועיים ובמילים גבוהות
- **אך לא** שפה ילדותית ופשטנית
- מטרתה להקל על הקורא או השומע את פענוח המידע הנקלט

ההמרה לשפה פשוטה מהווה שלב הכרחי בתהליך ההנגשה, אך לא מספיק לצורך **הנגשה לשונית** לאנשים עם מוגבלות שכלית.

החלק בתהליך ההנגשה הלשונית שמתמקד בשלב הביצוע נקרא **פישוט לשוני**. זהו תהליך מובנה של עריכת מידע ועיבודו לשם הפיכתו לפשוט, ברור ומובן לאנשים עם מוגבלות שכלית. **הפישוט הלשוני** מתבצע בשני מישורים, כמתואר להלן:

- **לשוני**: מתייחס לאמצעים הלשוניים להעברת המידע ומתמקד בפישוט המבנה והתוכן תוך שמירה על המסר המקורי (למשל, התמקדות ברעיונות העיקריים והשמטת מידע שאינו

¹⁶ עוזיאל-קרל, ס., טנא-רינדה, מ., וילון-חיימוביץ, ש. (2011). [חוברת ההנחיות להנגשה לשונית](#). האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במשרד הרווחה, והקריה האקדמית אונו.

תורם ישירות להבנת המסר, התאמת אוצר המילים; התאמת מבנה המשפט לאנשים עם מוגבלות שכלית)

- **עיצובי:** מתייחס לאמצעים החזותיים התומכים בכתוב – עימוד/עיצוב הדף ושימוש באיורים וסמלים לתמיכה בכתוב (למשל, שימוש בדפוס נגיש ובסמלול)

תוצר הפישוט הלשוני הוא מסמך בשפה מובנת, מותאמת ובעלת דגשים רלוונטיים לקהל היעד. בתקנות נגישות השירות (2013) קיימת הגדרה מינימלית לפישוט לשוני המחוייב במסגרת התקנות. כמו כן, על פי התקן הישראלי - ת"י 1918 חלק 4 (2014) מוגדר הפישוט הלשוני כאמור כהליך של התאמת מידע כך שתוכנו יהיה ברור ומבנהו הלשוני פשוט. הפישוט הלשוני כולל את ארגון הרעיונות, המרתם לשפה פשוטה ושימוש בסמלים לתמיכה בכתוב. התקן מכיל הפנייה לחוברת ההנחיות להנגשה לשונית לאנשים עם מוגבלות שכלית¹⁷ לקבלת מידע נוסף והנחיות מלאות ומפורטות לביצוע הפישוט הלשוני.

הדוגמאות המובאות להלן, כמו גם ההנחיות המפורטות בהמשך המסמך הנוכחי מבוססות ברובן על חוברת ההנחיות המקורית תוך הרחבת הכללים וההמלצות באופן ייעודי להתאמת התוכן באתרי אינטרנט לאנשים עם מוגבלות קוגניטיבית.

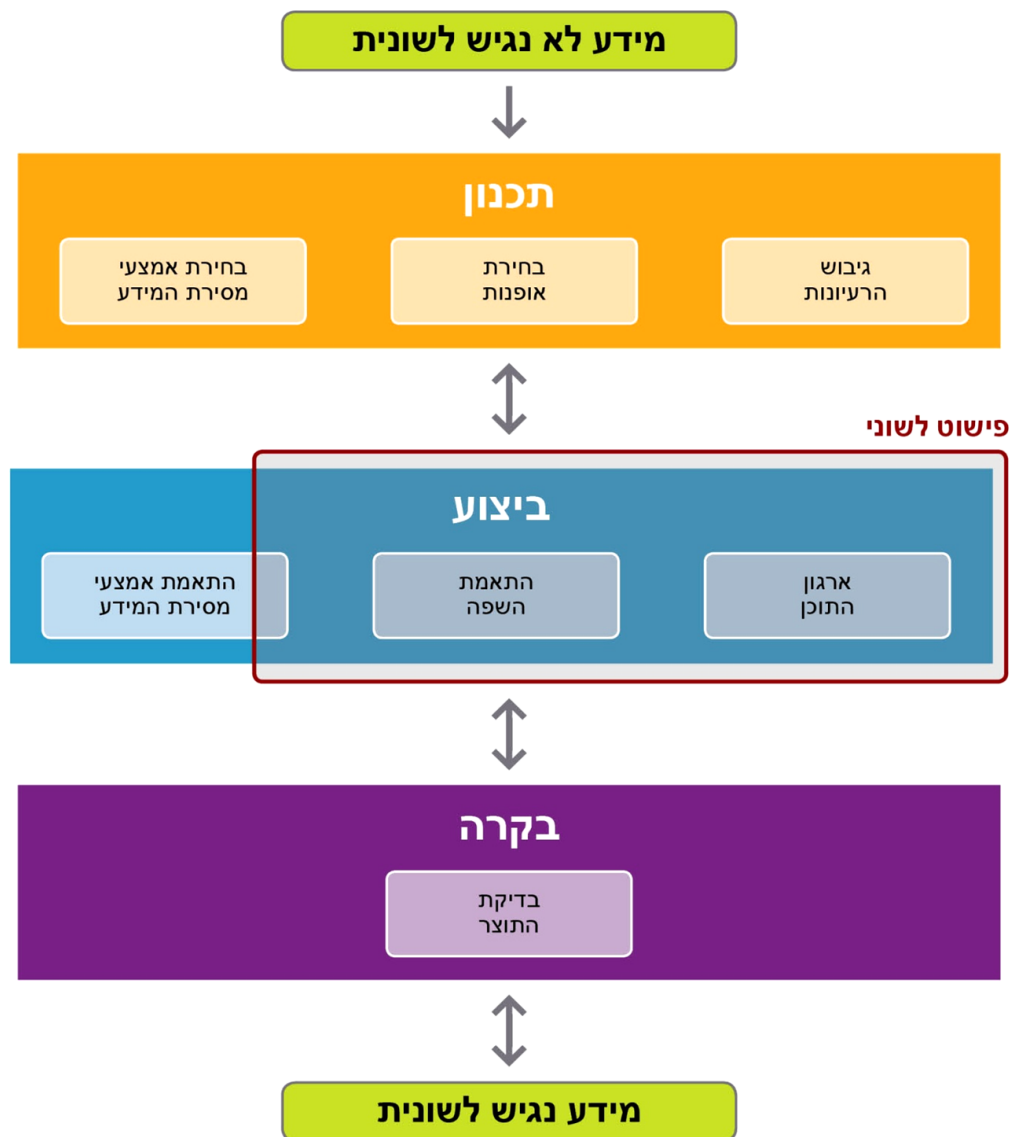

מידע בפישוט לשוני יופיע בדרך כלל תחת לשונית הנגישות באתר.

כאשר באתר מופיע מידע בפישוט לשוני יש לסמנו באמצעות הסמל המופיע כאן.

¹⁷ עוזיאל-קרל, ס., טנא-רינדה, מ., וילון-חיימוביץ, ש. (2011). [חוברת ההנחיות להנגשה לשונית](#). האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במשרד הרווחה, והקריה האקדמית אונו.

תרשים 1: תהליך ההנגשה הלשונית של מידע

תרשים 2: דוגמא לחלופה טקסטואלית לתרשים

חלופה טקסטואלית לתרשים 1: תהליך ההנגשה הלשונית לאנשים עם מוגבלות שכלית

זהו תיאור תמציתי של תהליך ההנגשה הלשונית של מידע לאנשים עם מוגבלות שכלית. מידע לא נגיש מבחינה לשונית עובר תהליך הנגשה בן שלושה שלבים עד הפיכתו למידע נגיש. השלבים הם: שלב ראשון - שלב התכנון, שלב שני - שלב הביצוע ושלב שלישי - שלב הבקרה. השלב הראשון, שלב התכנון, כולל שלושה מרכיבים: גיבוש הרעיונות, בחירת האופנות, ובחירת אמצעי מסירת המידע. בתום שלב התכנון, מתחיל השלב השני, שלב הביצוע. שלב הביצוע מתמקד בתהליך הפישוט הלשוני. שלב זה כולל גם הוא שלושה מרכיבים: ארגון התוכן, התאמת השפה והתאמת אמצעי מסירת המידע. מרכיבי הפישוט הלשוני הם ארגון התוכן, התאמת השפה וסמלול ועיצוב המסמך שהם חלק מבין המרכיבים של שלב הביצוע. בתום שלב הביצוע, מתחיל השלב השלישי, שלב הבקרה. שלב הבקרה מתמקד בבדיקת התוצר. בתום שלב הבקרה מתקבל התוצר הסופי - מידע נגיש מבחינה לשונית.

הנחיות להתאמת התוכן

- התמקדו ברעיונות העיקריים.
- נסחו כל רעיון בפסוקית נפרדת.
- ודאו שבכל פסקה מופיע רעיון אחד בלבד.
- ודאו שהצגתם את הרעיון המרכזי של הפסקה בתחילת הפסקה.
- ודאו שכתבתם רק מה שהקורא צריך לדעת ונמנעתם ממתן מידע עודף.
- התאימו את שפת הטקסט לניסיון החיים ולגיל של אוכלוסיית היעד.
- השתמשו בשפה שאינה ילדותית (למעט עבור ילדים).
- חשבו תמיד על אוכלוסיית היעד ועל מטרת הטקסט - אלה יסייעו במיקוד הטקסט.
- הניחו שלאוכלוסיית היעד אין ידע מוקדם בנושא הטקסט.
- הימנעו מניסוחים מורכבים
- ודאו שפריטי התוכן מסודרים בסדר הגיוני:
- ☒ תמלא את פרטייך האישיים ואז תלחץ "שלח"
- ☒ לחץ "שלח" אחרי שתמלא את פרטייך האישיים
- ודאו שהשפה בה השתמשותם ברורה ופשוטה
- השתמשו במונחים שאינם פוגעים בכבוד האדם עם המוגבלות.
- ☒ זה ספר על אנשים עם מוגבלות שכלית

☒ זה ספר על **מפגרים**

הנחיות להתאמת אוצר המילים

- השתמשו במילים מוכרות ושגורות
- השתדלו להימנע מראשי תיבות, קיצורים ומילים לועזיות:
- ☒ USB, מודם, HTML, CPU, לוקליזציה, גוגל דרייב

- אם השתמשותם בקיצורים ובראשי תיבות, ודאו שציינתם את הביטוי המלא באזכור הראשון.
- לגבי מינוחים המייצגים רכיבים פיזיים כגון מודם או USB רצוי להשתמש בסמלים על מנת לסייע בהבנה.
- השתמשו בדוגמאות כדי להסביר מושגים מורכבים לקהל היעד.
- ודאו שהמעטתם ככל האפשר להשתמש בכינויי גוף (זה, הוא, הם, אלה).
- ודאו שהייתם עקביים בשימוש בנטיית הזמן של פעלים
- ☒ לחץ על כפתור האישור. עכשיו פתח את הקובץ ובדוק תקינות.
- ☒ לחץ על כפתור האישור. עכשיו אתה פותח את הקובץ ובדוק תקינות.
- השתדלו להשתמש בפעלים בצורת הפעיל ולא הסביל
- ☒ חברה בעלת ותק מנהלת את האתר
- ☒ האתר מנוהל על ידי חברה בעלת ותק
- ודאו שהשתמשותם במונחים באופן עקבי לאורך הטקסט.
- ודאו שהייתם עקביים בשימוש בלשון יחיד ורבים, זכר ונקבה.
- נקדו מילים שלא ניתן להבין את משמעותן מן ההקשר.

הנחיות להתאמת מבנה המשפט:

- ודאו שהשתמשותם במשפטים קצרים, ופשוטים וחד-משמעיים
- ודאו שסדר המילים בכל משפט תואם את סדר המילים המקובל בעברית
- ודאו שהשתמשותם במילות קישור נכונות לציון היחס בין צירופי מילים, משפטים, פסקאות, סעיפים וכדומה (ו' החיבור, לכן, לפיכך, בכל אופן, זאת ועוד וכו')
- ודאו שהמעטתם ככל האפשר בשימוש בניסוחים על דרך השלילה
- ☒ מומלץ לערוך גיבויים לאחר סיום העבודה
- ☒ לא מומלץ לא לערוך גיבויים לאחר סיום העבודה

הנחיות לבקרה

בתום הכתיבה, כדאי לקרוא את התוצר ולבדוק:

- האם העברתם את הרעיונות שרציתם בתוצר המפושט?
- האם התוכן מובן? האם המסר ברור?
- האם הפישוט שביצעתם נשמר בעקביות לאורך כל המסמך?
- בדקו את המסמך **עם אדם עם מוגבלות קוגניטיבית**.
- תקנו את המסמך במידת הצורך.

טקסט לא נגיש

אתר אינטרנט נגיש צריך לאפשר לאדם עם מוגבלות להפיק את אותה התועלת ולתפעל את האתר באמצעות טכנולוגיה מסייעת לנגישות כפי שהאתר זמין ונגיש לאדם ללא מוגבלות.

נסחו כל רעיון בפסוקית נפרדת

אתר אינטרנט נגיש צריך לאפשר לאדם עם מוגבלות:
להפיק ממנו תועלת
לתפעל אותו באמצעות טכנולוגיה מסייעת לנגישות
כך האתר יהיה זמין לאדם עם מוגבלות כמו לאדם ללא מוגבלות

השתמשו במילים מוכרות ושגורות

אתר אינטרנט נגיש (פשוט לשימוש ומותאם) צריך לאפשר לאדם עם מוגבלות:
להפיק ממנו תועלת (להשתמש בו בצורה טובה)
לתפעל אותו באמצעות טכנולוגיה מסייעת לנגישות (להפעיל אותו בעזרת כלים שעוזרים לנגישות)
כך האתר יהיה זמין (יוכלו להשתמש בו) לאדם עם מוגבלות כמו לכולם

אתר אינטרנט נגיש

אתר אינטרנט נגיש (פשוט לשימוש ומותאם) צריך לאפשר לאדם עם מוגבלות:

- להשתמש בו בצורה טובה
 - להפעיל אותו בעזרת טכנולוגיה שעוזרת לנגישות (כלים שעוזרים לנגישות; למשל, תוכנת הקראה)
- כך, אנשים עם מוגבלות יוכלו להשתמש באתר כמו כולם

עיצוב המסמך הוא אחד הגורמים המשפיעים על בהירות התוכן ומסייעים להתמצאות בו. ככל שהעיצוב מובנה יותר ומותאם יותר להצגת התוכן, כך הוא מאפשר מעקב שיטתי וקל יותר אחר המידע. למשל, אם התוכן כולל רשימת פריטים, עיצוב המציג את הפריטים בשורות נפרדות בזה אחר זה, יסייע להבחין בפריטים בקלות. אם התוכן כולל רשימת פעולות לביצוע, יהיה קל יותר להבין את סדר הפעולות אם הן יופיעו בשורות נפרדות בזו אחר זו כשהן ממוספרות על פי רצף הביצוע. בפרק זה מוצגות ההמלצות העיקריות הנוגעות לעיצוב המסמך, ככל שאלה תורמות ישירות לארגון התוכן. מידע מפורט בתחום זה אפשר למצוא בקישורים המופיעים בסוף החוברת.

עיצוב ומבנה

- חלקו קטעי טקסט ארוכים לפסקאות.
- ארגנו את המידע באמצעות כותרות וכותרות משנה.
- נסחו את הכותרות באופן מובן המאפשר לקורא לצפות את תוכן המידע.
- השתמשו בתבליטים ובמספור במקום רשימות שבהן הפריטים מופרדים בפסיקים.
- המנעו מקטיעת משפטים ומילים בסוף שורה.
- השתמשו בתצוגה חלופית כדי להבהיר תכנים מורכבים בדרך נוספת (לדוגמה: סיכומים, ניסוחים שונים, דוגמאות, איורים וגרפים).
- המעיטו ככל האפשר להשתמש בגירויים שעשויים להסיח את דעת הקורא (סרטונים ואנימציות, קולות, הבהובים, חלונות קופצים וכדומה). או לחלופין וודאו שבכלי הנגישות ישנה אפשרות לניטרול גירויים אלו.
- אם ציינתם תאריכים, ודאו שציינתם אותם בצורה מלאה, בספרות ובמילים.

צפיפות המידע

- אל תעמיסו את הדף במידע.
- התחילו כל נושא חדש בפסקה חדשה או בדף חדש.
- השתמשו במינימום הפניות למסמכים אחרים או לדפים אחרים (היפר-קישורים).
- ודאו שהפניות לדפים אחרים ייפתחו בחלון חדש.

תפעוליות

- ודאו שההוראות באתר מופיעות בצורה הדרגתית ופשוטה.
- הימנעו מהתבססות על אירועים מבוססי זמן (לדוגמה, רענון אוטומטי).

- ודאו שזיהוי הקישורים בטקסט מתאפשר על פי מלל הקישור עצמו

☒ לפתיחת הקישור לחץ כאן

☒ לפתיחת הקישור לחץ כאן

גופנים באתר נגיש

- ודאו שהשתמשם בגופן נגיש בו התווים ברורים וקלים להבחנה (למשל, אריאל).
- ודאו שבעת שינוי גודל הגופן, הדף עדיין קריא והמידע מאורגן
- מומלץ להשתמש במספר קטן של גופנים שונים בטקסט, רצוי בשני גופנים - אחד עבור כותרת ואחד עבור הטקסט

שנה את גודל הגופן א א א

פיסוק באתר נגיש

- ודאו שהשתמשם בפיסוק בצורה המאפשרת קריאה זורמת של הטקסט.
- ודאו שלא השתמשם בקווים נטויים לציון צורת הנקבה (קח/י) או אפשרות (ו/א).

מספרים באתר נגיש

- ודאו שהמספרים במסמך כתובים בספרות (1, 2, 3) ולא בספרות רומיות (I, II, III)
- המעיטו להשתמש באחוזים.
- כתבו מספרים גדולים במילים או, לחליפין, השתמשו בביטויים המציינים כמות ("הרבה").

צבעים באתר נגיש

- יש חשיבות לצבע בפן העיצובי, קיימות גם תמונות בצבעים, אך המידע צריך להיות נגיש לכולם, כולל עיוורי צבעים, אנשים מבוגרים ואנשים עם לקויות ראייה, לכן יש לדאוג לחלופה חזותית.
- למשל, בטופס המכיל שדות חובה, אין להסתמך רק על צבע אלא להשתמש גם במילה כתובה כמו "שדה חובה".

- אל תשתמשו בצבע כאמצעי חזותי יחיד להעברת מידע, סימון פעולה, בקשת תגובה, או הבלטת עצם חזותי
- וודאו שהשימוש בצבעים עקבי לכל אורך הטקסט.
- הימנעו משימוש בצבעים עזים ומהבהבים.
- אם נעשה שימוש בהבהוב, וודאו שאפשר לעצור את ההבהוב במידת הצורך.
- הכללים של ה-W3C מנחים לניגודיות דמות ורקע של 1:4.5, למעט במקרים של גופן גדול (14 או 18 נקודות), המאפשרים ניגודיות נמוכה יותר של 1:3.

דוגמאות של נראות צבע:

http://www.w3.org/WAI/WCAG20/Techniques/working_examples/G183/link-contrast.html

למשל, שימוש בקישור כחול נראה טוב לרוב האנשים, בעוד ששימוש בקישור אדום נראה אפור.

כלים לבדיקת ניגודיות של צבעים:

- [Contrast Analyser – Application](#)
- [Contrast Ratio Analyser - online service](#)
- [Colour Contrast Analyser - Firefox Extension](#)

שימוש בסמלול

בתקנות נגישות השירות (2013) מוגדר הסמלול כייצוג גרפי פשוט וברור של מידע הנמסר לכלל הציבור, הסמלול מבוסס על תרגום מידע מילולי, חזותי או שמיעתי למידע גרפי. ואולם לא כל שימוש בסמלול תורם לנגישות המידע. על מנת שהסמלול אכן יוביל לנגישות יש להקפיד על יצירת סמלים נגישים (כלומר מובנים וברורים) ועל שימוש באותם סמלים באופן אחיד ועקבי. מרבית ההנחיות המפורטות להלן מבוססות על התקן הבינלאומי ליצירת סמלים נגישים (ISO 22727:2007)¹⁸.

הנחיות כלליות לסמלול נגיש:

- במידת האפשר השתמשו בייצוגים גרפיים מוכרים ומוסכמים
- וודאו שהסמל מובן אינטואיטיבית
- וודאו שהסמל מכיל רק פרטים שתורמים להבנתו
- וודאו שהסמל אינו מכיל פרטים מיותרים
- וודאו שלסמל דמיון גבוה למיוצג
- וודאו שהסמל מייצג רעיון אחד בלבד
- וודאו שהסמל נבדל בבירור מסמלים או ייצוגים גרפיים אחרים
- וודאו שהסמלים משקפים נאמנה את הנאמר בטקסט
- וודאו שהמידע הגרפי ימוקם בסמוך לתוכן המילולי שאותו הוא מייצג
- שמרו על עקביות בסמלול: אופי, גודל, צבע, מיקום
- המעיטו להסתמך על צבעוניות הייצוג הגרפי
- שמרו על איזון כמותי – אל תציפו את המסמך בסמלים

דוגמאות לסמלים נגישים בהתאם להנחיות שבהם ניתן ומומלץ לעשות שימוש אלו ניתן למצוא במספר תקנים בינלאומיים^{19 20} וכן באתר המכון הישראלי להנגשה קוגניטיבית²¹.

¹⁸ ISO 22727:2007 Graphical symbols -- Creation and design of public information symbols -- Requirements
http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=41091

¹⁹ ISO 7001:2007 Graphical symbols -- Public information symbols
http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=41081

²⁰ ISO 7001:2013 Public Information Symbols: amendment
http://www.iso.org/iso/home/search.htm?qt=ISO+7001+amendment+2013&published=on&active_tab=standards&sort_by=rel

²¹ המכון הישראלי להנגשה קוגניטיבית, אגודת עמי והקריה האקדמית אונו. <http://www.adaptit.co.il/he>

סיכום

בעידן הנוכחי, ניתן משקל משמעותי (באמצעות חקיקה ועשייה חברתית) להבטחת זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות להשתתפות בכל תחומי החיים. הנגשה הלשונית היא אחד האמצעים החשובים בהם אפשר להשתמש כדי לסייע לאנשים עם מוגבלויות שונות לנהל חיים עצמאיים ופעילים בקהילה, להפיג את בדידותם וליהנות ממידע ושירותים מגוונים. למרות שההנגשה הלשונית היא תהליך מורכב הדורש הכרות עם עולמות התוכן הרלוונטיים ועם אוכלוסיות היעד הרלוונטיות, תהליך זה נעשה באופן מובנה מאוד ומגובה בתקנות נגישות השרות. חשוב לזכור כי תוצרי ההנגשה הלשונית בכלל והפישוט הלשוני בפרט עשויים לשפר במידה ניכרת את איכות חייהם של האנשים עם המוגבלות ולא רק שלהם.

תרשים 3: מדריך מקוצר לפישוט לשוני של מידע

1 תכנון

גיבוש הרעיונות

- ❖ למי טעם המידע? מהי אוכלוסיית היעד ומהם מאפייניה העיקריים?
- ❖ מהם המסרים העיקריים שברצונכם להעביר?

בחירת האופנות (בכתב או בעל-פה)

- ❖ האם יעיל יותר להעביר את המידע לקהל היעד בכתב או בעל-פה?
- ❖ מהם המשאבים העומדים לרשותכם? (תקציב, כוח אדם, זמן, אפיונים פיזיים)

בחירת אמצעי מסירת המידע

- ❖ מהם סוגי האמצעים למסירת המידע המתאימים ביותר לקהל היעד? (חזותיים, קוליים, מישושיים)
- ❖ לאחר בחירת סוג האמצעי בחרו את האמצעים הספציפיים בהם תשתמשו (למשל, סוג אמצעי מסירת המידע - שמיעתי, אמצעי ספציפי לשימוש - מערכת כריזה)

2 ביצוע

ארגון התוכן

- ❖ התמקדו ברעיונות העיקריים
- ❖ נסחו כל רעיון במשפט נפרד
- ❖ סדרו את המשפטים ברצף הגיוני (בהתאם לסדר ההתרחשויות)

התאמת השפה

- ❖ השתמשו במילים מוכרות ושכיחות
- ❖ הסבירו מילים קשות ותנו דוגמאות
- ❖ הרבו להשתמש בפעלים
- ❖ העדיפו שמות עצם מלאים (דני, אחי, הילד) על פני כינוי גוף (הוא)
- ❖ השתמשו במשפטים קצרים וברורים

התאמת אמצעי מסירת המידע

- ❖ **באמצעים חזותיים** הקפידו על שימוש בדפוס נגיש ועל שילוב סמלים ואיורים מותאמים
- ❖ **באמצעים שמיעתיים** הקפידו על הגייה ברורה, ועל התאמת קצב הדיבור
- ❖ **באמצעים מישושיים** הקפידו על כיגוד מישושי מספק בתבליטים, ועל שימוש בדגמים פשוטים ותלת ממדיים שניתן להבחין בין חלקיהם בקלות באמצעות מישוש

הנחיות לפישוט לשוני

3 בקרה

בדיקת התוצר

- ❖ בדקו אם התוכן מובן ואם המסר ברור
- ❖ בדקו האם אמצעי מסירת המידע מתאים לקהל היעד ולתוכן
- ❖ בדקו את התוצר עם אדם עם מוגבלות שכלית ותקנו צריך במידת הצורך

(המדריך המקוצר להנגשה לשונית של מידע, מתוך עוזיאל-קרל, טנא-רינדה וילון-חיימוביץ, 2011)

רשימת קישורים

- הנחיות להנגשת תוכן באתרי אינטרנט (תרגום לעברית של ה-WCAG)
http://www.w3c.org.il/guidelines/guidelines_WCAG_2.0.html
- מדריכי גישות של איגוד האינטרנט הישראלי:
http://www.isoc.org.il/center/accessibility_guides.html
- המאגר הישראלי של אתרים נגישים – גישות ישראל:
<http://www.aisrael.org/?CategoryID=2106>
- מדריך התאמות גישות לאתרי אינטרנט (בהיבט משפטי):
<http://www.y-law.co.il/internet-accessability.html>
- תקנות גישות השירות (סימן ג': שירותי האינטרנט, תקנה 35):
http://www.isoc.org.il/docs/1160_TakHanegishutLeSherut.pdf
- המדריך להנגשת אתר אינטרנט - גישות ישראל:
<http://www.aisrael.org/?CategoryID=2764&ArticleID=40720>
- אתר העוסק בהנגשת תכנים באינטרנט לאנשים עם מוגבלויות
<http://webaim.org/>
- איגוד האינטרנט הישראלי – מדריך לכותבי תוכן
http://www.nagish.org.il/?page_id=163
- נציבות שיוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, מרכז המידע לנגישות - [נגישות מידע, אינטרנט ועמדות אוטומטיות](#)
- עוזיאל-קרל, ס., מיכל טנא-רינדה, מ. וילון-חיימוביץ, ש. (2011). [נגישות לשונית לאנשים עם מוגבלות שכלית: חוברת הנחיות](#). הקריה האקדמית אונו והאגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

רשימת בדיקה להנגשת תוכן באתרי אינטרנט	
צאו מתוך הנחה כי לקוראים אין ידע מוקדם בתחום התוכן בהם עוסק האתר	
עיצוב ומבנה	
☐	ודאו כי המידע מאורגן באמצעות כותרות וכותרות משנה.
☐	ודאו כי ניסוח הכותרות מובן ואפשר ולצפות על-פיו מה יהיה תוכן
☐	ודאו שחילקתם קטעי טקסט ארוכים לפסקאות
☐	ודאו כי השתמשנתם בתבליטים ובמספור במקום רשימות שבהן הפריטים מופרדים בפסיקים
☐	ודאו שהשתמשנתם נכונה ברמזים חזותיים כדי להדגיש חלקים או נקודות חשובות בתוכן
☐	עם זאת, ודאו שלא נתנתם הנחיות המתבססות רק על צבע, צורה ומיקום של אלמנטים
☐	ודאו כי השתמשנתם בתצוגות חלופיות כדי להבהיר תכנים מורכבים בדרך נוספת (לדוגמה: סיכומים, ניסוחים שונים, דוגמאות, איורים וגרפים)
☐	ודאו שעשיתם שימוש מועט ככל שניתן בגירויים שעשויים להסיח את דעת הקורא (סרטונים ואנימציות, קולות, חלונות קופצים וכדומה)
☐	אם ציינתם תאריכים, ודאו שציינתם אותם בצורה מלאה, בספרות ובמילים
☐	אם ציינתם כתובת, ודאו שכתבתם אותה כפי שתופיע על מעטפה
☐	
גופנים	
☐	ודאו שהשתמשנתם בגופן בו התווים ברורים וקלים להבחנה (למשל, אריאל).
☐	ודאו שבעת שינוי גודל הגופן, הדף עדיין קריא והמידע מאורגן
☐	ודאו שהשתדלתם להשתמש במספר קטן של גופנים שונים בטקסט, רצוי בשני גופנים - אחד עבור כותרת ואחד עבור הטקסט
☐	
פיסוק	
☐	ודאו שהשתמשנתם בפיסוק בצורה נכונה, שמאפשרת קריאה זורמת של הטקסט
☐	ודאו שלא השתמשנתם בקווים נטויים לציון צורת הנקבה (קח/י) או אפשרות (ו/או)
☐	
מספרים	
☐	ודאו שהמספרים במסמך כתובים בספרות (1, 2, 3) ולא בספרות רומיות
☐	המעטו להשתמש באחוזים
☐	כתבו מספרים גדולים במילים או, לחליפין, השתמשו בביטויים המציינים כמות ("הרבה")
☐	

צפיפות המידע	
☐	ודאו שלא העמסתם את הדף במידע
☐	ודאו שכל נושא חדש בטקסט מופיע בפסקה חדשה או בדף חדש
☐	ודאו שהשתמשותם במינימום הפניות למסמכים אחרים או לדפים אחרים
☐	
תפעוליות	
☐	ודאו שההוראות באתר מופיעות בצורה הדרגתית ופשוטה
☐	הימנעו מהתבססות על אירועים מבוססי זמן (לדוגמה, רענון אוטומטי)
☐	ודאו שזיהוי הקישורים בטקסט מתאפשר על פי מלל הקישור עצמו
☐	ודאו שיצרתם טקסט חלופי לתמונות
☐	ודאו שיצרתם אפשרות קלה למעקב אחר המידע
☐	
תוכן	
☐	ודאו שבכל פסקה מופיע רעיון אחד בלבד
☐	ודאו שהצגתם את הרעיון המרכזי של הפסקה בתחילת הפסקה
☐	ודאו שכתבתם רק מה שהקורא צריך לדעת ונמנעתם ממתן מידע עודף
☐	ודאו שפריטי התוכן מסודרים בסדר הגיוני (למשל, קטעי מידע הקשורים זה לזה ימוקמו קרוב)
☐	ודאו שהשפה בה השתמשותם ברורה ופשוטה (לא גבוהה מדי ולא סלנג)
☐	
מבנה המשפט	
☐	ודאו שהשתמשותם במשפטים קצרים, ופשוטים וחד-משמעיים
☐	ודאו שסדר המילים בכל משפט תואם את סדר המילים המקובל בעברית
☐	ודאו שהשתמשותם במילות קישור נכונות לציון היחס בין צירופי מילים, משפטים, פסקאות, סעיפים וכדומה (ו' החיבור, לכן, לפיכך, בכל אופן, זאת ועוד וכו')
☐	ודאו שהמעטתם ככל האפשר בשימוש בניסוחים על דרך השלילה
☐	ודאו שהמעטתם ככל האפשר להשתמש בכינויי גוף (זה, הוא, הם, אלה...)
☐	
אוצר המילים	
☐	ודאו שהמילים שהשתמשותם בהן מתאימות לקהל היעד וכי אין הרבה מילים נדירות וניסוחים מורכבים
☐	השתמשו בדוגמאות כדי להסביר מושגים מורכבים ולא מוכרים לקהל היעד
☐	ודאו שלא עשיתם שימוש רב מדי בקיצורים או בראשי תיבות.

☐	אם השתמשתם בקיצורים ובראשי תיבות, ודאו שציינתם את הביטוי המלא, או את הפירוש, בפעם הראשונה שבה הוזכרו.
☐	ודאו שלא השתמשתם במונחים לועזיים שלא לצורך וללא מתן הסבר ו/או דוגמה
☐	ודאו שלא השתמשתם בביטויים מקצועיים ללא צורך
☐	ודאו שעשיתם שימוש מועט בביטויים אידיומטיים (ניבים, ביטויים בעלי ריבוי-משמעויות)
☐	ודאו שהשתמשתם במונחים באופן עקבי לאורך הטקסט
☐	ודאו שהייתם עקביים בשימוש בנטיות הזמן של פעלים, ובצייני זמן בכלל, לדוגמה: כך: יוסי עזב את החדר. הוא <u>לקח</u> מעלית <u>וירד</u> אל קומת הקרקע. ולא כך: יוסי עזב את החדר. הוא <u>לוקח</u> מעלית <u>וירד</u> אל קומת הקרקע.
☐	ודאו שהשתמשתם בפעלים בצורת הפעיל ולא בצורת הסביל
☐	ודאו שהייתם עקביים בשימוש בלשון יחיד ורבים, זכר ונקבה
☐	ודאו שהשתמשתם בניקוד במקום שאפשר לקרוא תיבה בכמה אופנים, וההקשר אינו מספיק כדי להבהיר באיזו מילה מדובר